

Strategische beleidsaanbevelingen voor ontwikkeling van een duurzame visteelt in Nederland

Naar een duurzame visteelt

door Henrice Jansen (studente, Wageningen Universiteit)

De overheid ziet potenties voor visteelt in Nederland. Zij onderkent echter ook de maatschappelijke risico's verbonden aan visteelt. De dominante trend van toenemende intensivering in de Nederlandse visteeltsector zou kunnen leiden tot problemen analoog aan problematiek zoals waargenomen in de intensieve veehouderij. Bij het maken van beleid voor ontwikkeling van een duurzame visteelt in Nederland is vanuit de overheid de vraag gekomen welke lessen getrokken kunnen worden uit ontwikkelingen in andere agro-food sectoren. Deze vraag is neergelegd bij het Expertise Centrum van het LNV en uitgevoerd door een studente aan de Wageningen Universiteit als onderdeel van haar afstudeertraject. Hieronder volgen in het kort de daaruit voortgevloede conclusies en beleidsaanbevelingen voor ontwikkeling van een duurzame visteelt, zonder diep in te gaan op ontwikkelingen in andere sectoren.

Duurzaamheidsconcept

Duurzaamheid is een wijd omschreven begrip en verdient daarom enige verduidelijking. Steeds meer is 'duurzame ontwikkeling' een onderwerp geworden voor ondernemers en overheden bij strategie- en beleidsontwikkeling, en niet een onderwerp alleen voor een ideologische minderheid. Duurzaamheid wordt veelal benaderd vanuit het "Triple-P principe" wat inhoudt dat productie duurzaam moet zijn in al haar dimensies; buiten economische kansen, moet aandacht besteed worden aan ecologische kwaliteit en sociaal maatschappelijke acceptatie (zie figuur 1). Ook in dit project is duurzaamheid vanuit dit Triple-P principe benaderd.

Economische duurzaamheid

Groeikansen voor de visteeltsector worden vooral gezien in een breder verband dan alleen de Nederlandse markt. Hierbij kunnen twee richtingen gevolgd worden. De eerste richting is er één van **diversificatie**

en kwaliteitsproductie. Ontwikkelingslanden zijn verantwoordelijk voor circa 90% van de totale mondiale visproductie en ook de groei in vergelijking tot ontwikkelde landen is zes keer zo groot (bron: FAO). De Nederlandse visteelt moet zich daarom niet richten op bulkproductie, maar zal de nichemarkten moeten bespelen. Men moet zich hierbij richten op kwaliteitsproductie en creatie van een zo hoog mogelijke toegevoegde waarde. Invoering van een keurmerk dat meerdere kwaliteitcriteria omvat kan hierbij een rol spelen. Indien toegevoegde waarde gezocht wordt in diervriendelijker productiemethoden is het aan te raden vooraf een *willingness-to-pay* onderzoek uit te voeren. Marketing en imago van het product bij de consument zal steeds belangrijker worden en daarom zal een duidelijke marketingstrategie opgezet moeten worden. Een eerste hindernis voor diversificatie is de 'lijst voor productie te houden vissoorten'. Om ontwikkelingen niet te remmen zijn daarom versnelde procedures

gewenst.

De tweede richting die de overheid kan volgen is **stimulatie van zeevisproductie**. Intensieve kweek van zeevis vereist veel technische kennis. In het verleden is gebleken dat in Nederland de kennis aanwezig is voor het ontwikkelen van hoog technische productiesystemen. Er liggen hier dus mogelijke kansen voor intensieve zeeviskweek. Indien men zich met name richt op soorten die oorspronkelijk voorkomen in de Nederlandse wateren wordt ook een goede concurrentiepositie verwacht. Deze sterke concurrentiepositie samen met het feit dat er reeds een uitgebreide afzetmarkt en -structuur voor zeevisproducten bestaat vanuit de zeevisserij zorgen ervoor dat economische duurzaamheid verzekerd lijkt. Indien gekeken wordt naar de doelstellingen van de overheid om viskweek te stimuleren, name-

lijk vervanging van zeevisserij om druk op natuurlijk bestanden te verlagen, is deze tweede beleidsrichting de enige die aan deze doelstelling voldoet. Alleen daarom al verdient hij aandacht te krijgen.

Ecologische duurzaamheid

Omgevingsaspecten van dierhouderij zijn belangrijker dan ooit te voren. Het is dan ook positief te kunnen stellen dat (directe) ecologische duurzaamheid relatief goed gegarandeerd is in de Nederlandse visteelt door het gebruik van recirculatiesystemen. Wel heeft het gebruik van vismeel/olie in visvoeders een negatief effect op de ecologische duurzaamheid van het productiesysteem.

Overbevissing op natuurlijke bestanden voor het verkrijgen van voldoende vismeel/olie voor aquacultuur kan een verstoord

Een tiental visafslagen spelen een cruciale rol in de Nederlandse zeevisketen. Foto: V. De Stefano.

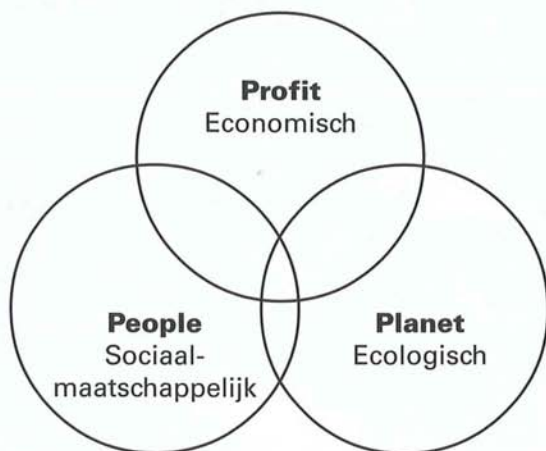
evenwicht of zelfs uitputting van natuurlijke populaties tot gevolg hebben. Nederland produceert echter een (zeer) klein deel van de totale mondiale visteeltproductie. Het heeft daarom weinig nut om dit probleem op nationaal niveau aan te pakken. De Nederlandse overheid moet bij de Europese commissie aandringen op (meer) onderzoek naar vervangers van vismeel/olie in visvoer. Op nationaal niveau kan de overheid de kweek van herbivore vis stimuleren. Deze zouden bijvoorbeeld voorrang kunnen krijgen wanneer nieuwe vissoorten toegelaten worden om voor productie gehouden te worden.

Sociaal-maatschappelijke duurzaamheid

Onder sociaal-maatschappelijke duurzaamheid worden onder andere aspecten als voedselveiligheid, dierenwelzijn, diergezondheid en landschappelijke waarden, als ook arbeidsomstandigheden van werknemers verstaan.

Er liggen duidelijke bedreigingen voor ontwikkeling van de visteeltsector wat betreft het welzijnsvraagstuk. De welzijns-

problematiek in de veehouderij is in het verleden door de overheid niet tijdig aangepakt. Problematiek is daardoor verslechterd en er ontstond grote maatschappelijke weerstand ten aanzien van de huidige productiemethoden. Hieruit blijkt het belang om voortijdig in te haken op welzijnsvraagstukken in de visteeltsector. Tevens is gebleken dat ontwikkelingen moeilijk terug te draaien zijn en daarom dient in de visteeltsector het voorzorgsbeginsel te gelden. Onder andere dichtheden, omgevingsverrijkende aspecten, ingrepen en fokkerijbeleid zijn punten van aandacht. Introductie van een hoger vissenwelzijn brengt echter kosten met zich mee. Door vaak lage marges in de visteelt is het economisch zeer onaantrekkelijk om diervriendelijker te produceren. De overheid moet daarom haar verantwoordelijkheid nemen in welzijnskwesties, hoewel er ook rollen weggelegd zijn voor het bedrijfsleven omdat de overheid slechts beperkte invloed heeft door WTO-afspraken. Transparantie en eerlijkheid zijn sleutelwoorden in ontwikkeling van dierenwelzijn richting de consument. Momenteel wordt

Figuur 1: Geïntegreerde visie van duurzame ontwikkeling: Het Triple-P principe

reeds onderzoek verricht naar nieuwe, meer welzijnsvriendelijkere slachtmethoden en ook aan invoering hiervan op praktijkschaal wordt gewerkt. Indien deze ontwikkelingen op het gebied van dodingsmethoden van vissen zich voortzetten vallen er, ondanks dat maatschappelijke druk in opkomst is, geen wezenlijke problemen te verwachten in de toekomst. Het lijkt dat aspecten voorafgaand aan slachten (nuchter worden, transport en omgang in slachthuis) belangrijker zijn voor vissenwelzijn dan het slachtproces.

Sociaal-maatschappelijke duurzaamheid is tevens afhankelijk van de voedselveiligheid van producten. Visteelt moet dan ook profiteren van het feit dat door totale controle van recirculatiesystemen de mogelijkheid bestaat veilige producten te leveren. Het is belangrijk de consument in/voor te lichten en bewust te maken van deze positieve as-

pecten van Nederlandse viskweekproducten. De visteelt zal slechts te maken hebben met incidentele vervuiling van producten, bijvoorbeeld contaminatie via het voer. Invoering van een gedegen tracking & tracing systeem is dan ook zeer belangrijk voor de sector. Omdat fouten van één individuele visteler consequenties hebben voor het imago van de gehele sector, blijkt uitwisseling van kennis omtrent de verbetering van het productieproces in relatie tot voedselveiligheid belangrijk te zijn. Kleinere ondernemers kunnen zo profiteren van kennis opgedaan door de grotere bedrijven waardoor ook zij over kunnen gaan op nieuwe methoden die de voedselveiligheid van producten verhogen.

Het lijkt echter een groot risico voor de voedselveiligheid dat regelgeving omtrent het gebruik van diergeneesmiddelen slecht geregeld is. In de visteelt heeft men te ma-

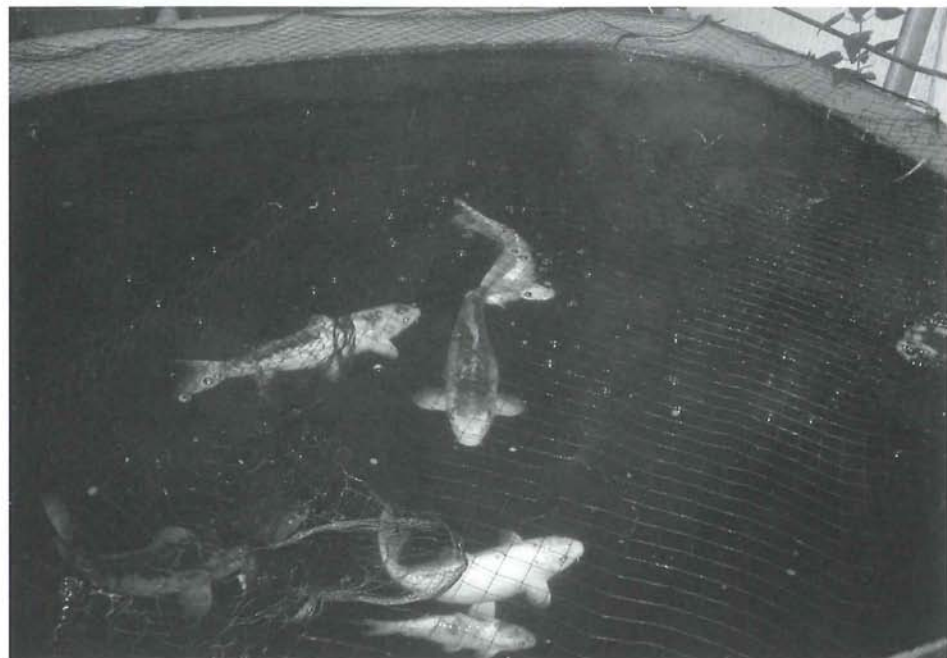

Foto: V. De Stefano

ken met "minor species problematiek" wat betekent dat het lastig is voor een sector van geringe omvang om de hoge kosten voor registratie van geneesmiddelen te betalen. Momenteel geldt een gedoogbeleid wat risico's tot misbruik met zich meebrengt. Toch blijkt misbruik van diergeneesmiddelen in de praktijk vooralsnog geen wezenlijke bedreiging te vormen. Dit komt mede door dat de NeVeVi beperkingen stelt aan de te gebruiken diergeneesmiddelen. Wel werkt het remmend op de ontwikkelingen van de visteeltsector dat wetgeving betreffende gebruik van diergeneesmiddelen niet (goed) geregeld is. Het biedt niet direct oplossingen om op de Europese situatie te richten –zoals de trend is in de veehouderijsector- daar Nederland andere soorten kweekt dan meest gangbaar zijn in Europa. In het kader van het voorzorgsbepinsel moet in de visteelt veel aandacht komen te liggen op preventie van dierziekten.

Organisatiegraad

Indien de visteeltsector in Nederland verder wil groeien, is het een vereiste dat organisatiestructuur en organisatiegraad van de sector vergroot wordt. Ondanks dat dit knelpunt niet direct bij één van de

duurzaamheidspijlers ondergebracht kan worden is verbetering hiervan wel van wezenlijk belang voor continuïteit van de sector. De overheid kan hierin een sturende rol spelen, echter, voor realisatie van een hogere organisatiegraad ligt de grootste verantwoordelijkheid bij de sector zelf. Hoewel de sector dit probleem enkele jaren geleden al geconstateerd heeft, hebben er weinig acties ter verbetering ervan plaats gevonden.

Organisatie moet verbeterd worden in de primaire sector (horizontaal) als ook tussen de schakels in de keten (verticaal). In de primaire sector is met name bundeling van krachten aan de commerciële kant belangrijk. Vorming van telersverenigingen –zoals we zien in de glastuinbouw- is hier een voorbeeld van. Door middel van dit soort samenwerkingsverbanden kan een vraaggerichte productie ontstaan en kan er ook meer energie gestoken worden in uitvoering van collectief onderzoek. Andere sectoren leren ons ook dat het effect van verticale netwerken niet onderschat mag worden. Hierbij is het belangrijk om transparantie door de gehele keten te realiseren. In het algemeen moet men zich richten op samenwerking –zowel horizontaal als verticaal- die

resulteert in kwaliteitsverbeteringen. Het is gebleken dat dit de grootste kans op een langdurige en succesvolle samenwerking tot gevolg heeft.

Referentie

Jansen H.M., Koops W.J., Peet G.F.V. & Snijdelaar M., 2004. Naar een duurzame visteelt: wat kan problematiek uit de intensieve veehouderij ons leren bij ontwikkeling van beleid voor een duurzame visteelt. Wageningen Universiteit (studentenverslag), Wageningen.

Foto: V. De Stefano

